

OOG VOOR MENSEN DIE NIET GEZIEN WORDEN

EEN GESPREK MET CHARISMA HEHAKAYA

door Rocky Tuhuteru

foto: Marijn Scheers

Kun je gaan studeren als je thuis nauwelijks brood op de plank hebt? Zijn je dromen voor *later als ik groot ben* te verwezenlijken als in je eigen omgeving niemand echt begrijpt wat je doet en waarom je het doet? Voor de 32-jarige Charisma Hehakaya is het antwoord hoe dan ook een volmondig 'ja'. Ze is inmiddels universitair docent Global Health aan het Universitair Medisch Centrum Utrecht, waar ze in 2023 promoveerde. En ze werd bekroond voor haar initiatief om studenten te ondersteunen die weinig geld hebben.

Op wilskracht en doorzettingsvermogen maar ook met tact en gewoon boerenslimheid rondde ze haar vwo succesvol af. Ze nam zelf het initiatief om haar Nederlands en Engels te verbeteren. We ontmoeten haar voor een gesprek over kansen in het onderwijs, zorgen voor die ander en over het verrassende succes dat ze boekte met haar Eerste Generatie Fonds, speciaal voor (aankomende) studenten uit gezinnen waar studeren niet vanzelfsprekend is. Maar ze is ronduit verontwaardigd over het gebrek aan diversiteit in de zorg in Nederland.

Charisma's Molukse grootvader diende in de jaren veertig het Koninkrijk der Nederlanden, als KNIL-militair. Haar moeder is huisvrouw van Friese origine en haar vader een Molukse fabrieksarbeider: 'Ik plaats mensen niet graag in een hokje dus ik ben én Fries én Moluks. Ik voel mij niet zozeer Nederlandse. Overigens ook niet persé Molukse, want kijk maar... zo zie ik er niet echt uit, maar ik vind het wel leuk als ze mij een Molukse noemen vanwege mijn vader. Dat is saamhorigheid.'

Ze groeide op in het Brabantse Vught. Of, zoals ze jarenlang daar zeiden: in het Ambonezenkamp, het voormalige doorgangskamp van de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog. Met gemengde gevoelens denkt ze terug aan Vught: 'Normaal gesproken ga je studeren na de middelbare school. Dat was voor mij niet vanzelfsprekend. Niemand bij ons thuis of in de familie had gestudeerd aan de universiteit en studeren kostte ook geld. Bij ons thuis konden we nauwelijks rondkomen. We waren zelfs aangewezen op de voedselbank. Zichtbaar voor mij waren toen de pijnlijke verschillen tussen ons en de gemiddelde inwoner van Vught. ►

Uiteindelijk heb ik mij aan die moeilijke omstandigheden kunnen ontworstelen. Maar ik zal nooit vergeten waar ik vandaan kom.'

Heb je daarom het Eerste Generatie Fonds opgezet? 'Ik heb dat initiatief genomen omdat ik om mij heen jongeren zie worstelen met problemen of beperkingen die ik zelf ook heb gehad. Met het fonds ondersteunen we studenten voor wie het niet vanzelfsprekend is om bijvoorbeeld een laptop aan te schaffen. Of om een speciale cursus te kunnen volgen. Omdat de middelen er niet zijn. Daarnaast hebben we een programma University Pioneers waarmee we jongeren laten zien wat studeren nu eigenlijk inhoudt. We creëren plekken waar eerste generatiestudenten elkaar ontmoeten en ervaringen uitwisselen. Ze vinden herkenning bij elkaar, waar ze dus ook verhalen van rolmodellen ontvangen. Het gaat overigens niet alleen om jonge studenten die in de knel zitten. Of om jongeren uit migrantengroepen. Het zijn bijvoorbeeld ook jonge mensen van het platteland. Wat ze allemaal gemeen hebben is dat het niet gebruikelijk is om te gaan studeren aan de universiteit. Ze hebben met verschillende barrières te maken: een aantal heeft bijvoorbeeld een taalachterstand. Die heb ik zelf ook gehad. Ik ben tweetalig opgevoed, maar mijn Nederlands was gewoon niet goed. In de werkgroepen tijdens je studie wil je natuurlijk niet afgaan. Taal is de sleutel. En bij een tentamen moet je de vragen wel kunnen begrijpen.

Studenten moeten ook veel moeite doen om rond te komen als ze op kamers wonen. Mijn ouders konden mij niet steunen toen ik een kamer vond voor mijn studie. Dus heb ik daarnaast veel gewerkt. Werken is prima maar het mag niet ten koste gaan van het volwaardig deelnemen aan een opleiding. Dit alles heeft natuurlijk invloed op je studieresultaten. Het is dus van belang dat jij je thuis moet voelen als je ook goed wil presteren. Dat is wetenschappelijk bewezen. In mijn geval had ik het geluk dat ouders van mijn vrienden en studiegenoten mij enorm hebben geholpen. En nu doceer ik. Ik vind dan ook dat je al die levenservaring en kennis moet delen. Overdragen aan toekomstige generaties, zodat ze er wat mee kunnen en zij het minder lastig hebben. Het fonds bestaat nu zo'n drie jaar en we ontvangen donaties overal vandaan. Van bedrijven en stichtingen maar ook van alumni. We hebben nu ruim 70.000 euro in kas.'

Molukse ouders eisten veel van hun kinderen. Hoge cijfers halen op school en verder studeren. Was dat bij jou thuis ook zo? 'Nee, juist niet. Ze lieten mij daarin vrij. Ik mocht alles doen wat ik wilde. Ook bijvoorbeeld niet studeren.'

Werd er op je neergekeken tijdens je studie vanwege je afkomst en je achtergrond? 'Tijdens mijn studie niet. Ik had toen veel vrienden en vriendinnen. Maar in Vught lag dat anders. Vught is een rijk dorp. Ik schaamde mij niet voor

het feit dat mijn vader een fabrieksarbeider was. Nee, maar ik werd daarom wel gepest. Ik ben wel eens de klas uitgelopen, omdat ze smalend over mijn vader zeiden dat hij tatoeages had. Dat waren kinderen uit hele welvarende gezinnen. Ik heb er later met docenten over gesproken en die vonden dat natuurlijk onacceptabel. Die ervaring maakt dat ik liever niet meer terug wil naar Vught.'

Het Eerste Generatie Fonds is een succes geworden. Je bent er ook voor onderscheiden. Hoe reageren de professionals in het onderwijs op jouw initiatieven en acties? En jouw fonds komt een minister goed uit? 'Hier aan de Universiteit Utrecht hebben docenten positief gereageerd. Vooral ook omdat men juist hier betrekkelijk weinig initiatieven neemt op het gebied van diversiteit. Toenmalig minister Dijkgraaf van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft diverse keren aan het fonds gerefereerd en draagt het een warm hart toe. We hebben nu een nieuw kabinet en er moet bezuinigd worden. Dus dat is voorlopig nog afwachten.'

Je komt niet zo vaak meer in 'het kamp', maar het blijft een bijzondere plek voor je. Hoe kijk je na al die jaren tegen de Molukse gemeenschap aan? 'In de loop der jaren heb ik steeds meer respect gekregen voor onze gemeenschap. Voor Veteranendag heb ik een artikel geschreven over mijn opa die in het KNIL diende. Van hem hing al die tijd zijn uniform aan de muur. Ik heb hem niet lang gekend, want hij overleed toen ik nog jong was. Ik vind dat Molukkers het heel goed doen, ondanks de manier waarop ze zijn behandeld. We zijn geïntegreerd en doen mee in de samenleving. Maar toch blijft het verleden knagen. Om hoe er met onze ouders en grootouders is omgegaan. Ook al weet je dat die Molukkers hier tijdelijk zouden blijven...dan is het toch van de zotte dat ze in een voormalig concentratiekamp werden gezet?'

Excuses? 'Dat zijn maar woorden. Ik sprak laatst met mijn vader over de grafrechten van mijn overleden grootouders. De gemeente Vught is van plan om die rechten te betalen. Dat is een gebaar. Ik ben daar niet zozeer dankbaar om. Het is eigenlijk mosterd na de maaltijd. Maar ik zou niet weten wat dan wel. Meer steun? Ik weet het niet. Wat meer respect en waardering zou beter passen.'

Zou passende zorg een stap kunnen zijn? 'Laat ik vooropstellen dat we hier in Nederland goede zorg hebben. Zeker in vergelijking met andere landen. Als jij op de spoedeisende hulp terecht komt word je direct behandeld en hoef je niet eerst te betalen. Alleen zijn de artsen nog veelal wit terwijl we toch in een divers land leven. Ik zou het dan ook heel fijn vinden, dat als mijn vader naar een arts moet, dat die zijn taal spreekt. Daarmee bedoel ik niet dat die dokter Maleis spreekt, maar dat de dokter weet welke culturele ►

drempels en waarden er zijn in het geval van mijn vader. Dat hoeft niet in detail bekend te zijn. Als de arts zich er maar van bewust is. Mijn vader woont al heel lang in Vught en zijn huisarts kwam geruime tijd in het kamp. Die heeft veel kennis over ons en onze achtergronden opgebouwd. Dat is geweldig. Voor artsen in een ziekenhuis is dat wellicht niet haalbaar, maar voor huisartsen wel. Bij uitstek. Dat begint al bij het spreekuur. Kennis over de sociale kring van de patiënt is van groot belang. Want dat kan invloed hebben op de gezondheid. En of de patiënt begrijpt wat de behandeling is, en het juiste gebruik van de medicatie. Aandacht voor die cultuursensitieve aspecten is dus nodig en ik zie dat die aandacht gelukkig groeit. Overigens, niet alleen voor bijvoorbeeld de doelgroepen van Pelita. Ook voor andere bevolkingsgroepen neemt de aandacht toe. Ook bij patiëntenverenigingen. Of bij focusgroepen. Die representatie en dat iedereen goed aan het woord komt is zo belangrijk. Maar het moet absoluut beter!’

Passende zorg betekent ook meer diversiteit in ziekenhuizen? ‘Uit onderzoek blijkt dat meer diversiteit beter is voor de zorg. Een cultuurverandering naar meer artsen met verschillende culturele achtergronden is noodzakelijk ten behoeve van patiënten. Gezondheid heeft niet voor iedereen dezelfde betekenis en dan is goede voorlichting en informatie van zeer groot belang voor patiënten.’

Charisma Hehakaya (32 jaar) studeerde Innovatiewetenschappen en Business Administration aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Ze heeft ook de studie Klinische Epidemiologie afgerond aan de Universiteit Utrecht, waar ze in 2023 promoveerde.

Ze onderzocht wat er allemaal komt kijken bij het gebruik van een nieuwe behandeling bij kanker. Ze werkt nu als universitair docent in het Universitair Medisch Centrum Utrecht aan preventie en klimaat-rechtvaardigheid.

Wilt u meer weten en/of bijdragen aan het Eerste Generatie Fonds? Kijk dan op:
<https://steun.uu.nl/project/first-generation-fund>

OPROEP!!

Charisma Hehakaya zou graag haar netwerk onder medische professionals, met een achtergrond in voormalig Nederlands-Indië en Indonesië, willen uitbreiden. U kunt hierover met Stichting Pelita mailen: info@pelita.nl